

Βάλια Αρανίτου*

Οι ασύμμετρες επιπτώσεις στην ελληνική επιχειρηματικότητα από την κρίση του Coronavirus

Το μέγεθος των επιπτώσεων στην παγκόσμια οικονομία από την εν εξελίξει κρίση που προκαλεί η πανδημία του **κορονοϊού** υπολογίζεται ότι θα είναι, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των διεθνών οργανισμών, μεγαλύτερο από εκείνο που καταγράφηκε κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008. Όπως ωστόσο επισημαίνεται ([The Economist-Intelligence Unit](#)), το ύψος και η μορφή αυτών των επιπτώσεων δεν θα κινηθούν ομοιόμορφα σε όλες τις χώρες. Θα εξαρτηθεί, σε μεγάλο βαθμό, από τα δημοσιονομικά μέτρα και την ανταπόκριση του χρηματοπιστωτικού τομέα, τη δομή και διάρθρωση των διαφορετικών οικονομικών πολιτικών αλλά και τη σύνθεση της οικονομικής δραστηριότητας. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για το μέγεθος των επιχειρήσεων και τον κλάδο που αυτές δραστηριοποιούνται. Δηλαδή με την δομή της οικονομίας της κάθε χώρας.

Έτσι, αυτό που φαίνεται να έχει ενδιαφέρον, είναι ότι οι οικονομίες με μεγαλύτερο μερίδιο μικρών επιχειρήσεων που παρουσιάζουν κλαδική εξάρτηση από τον τουρισμό ενδέχεται να αντιμετωπίσουν σοβαρότερες αναταράξεις από άλλες. Και τούτο γιατί οι πολύ μικρές επιχειρήσεις και οι αυτοαπασχολούμενοι είναι **πολύ** πιθανότερο να κινδυνεύσουν από πτώχευση.

* Αναπληρώτρια καθηγήτρια Πανεπιστημίου Κρήτης

Παράλληλα, ο τομέας του τουρισμού δεν πρόκειται να ορθοποδήσει εύκολα. Το σοκ θα είναι πολύ πιο μακροπρόθεσμο, εάν δεν αναπτυχθεί το εμβόλιο ή στην καλύτερη περίπτωση κάποια κατάλληλη θεραπευτική αγωγή για την αντιμετώπιση του ιού. Μόνο με αυτή την ασφάλεια θα μπορούν να προγραμματιστούν ταξίδια και να επανέλθουν οι προσδοκίες των καταναλωτών.

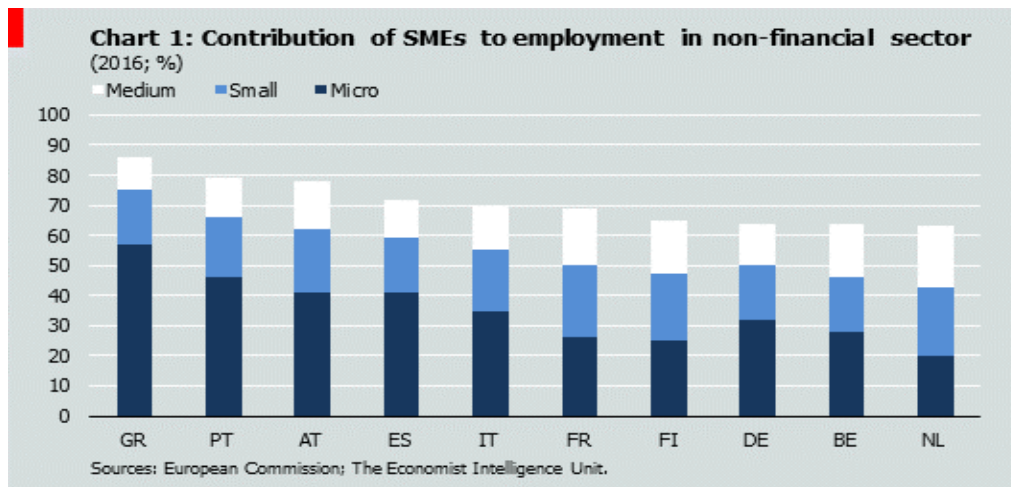
Σε αντίθεση με αυτήν την εικόνα, οικονομίες με πρωτογενή ή δευτερογενή παραγωγή, με άλλα λόγια, αυτές των οποίων το ΑΕΠ δεν εξαρτάται τόσο από τον τουρισμό, πιθανότατα θα βιώσουν μια ταχύτερη ανάκαμψη, η οποία βέβαια εξαρτάται και από την τελική ανασύνταξη της εφοδιαστικής αλυσίδας. Σε αυτήν την περίπτωση η ανανέωση των παραγγελιών που θα ληφθούν αμέσως μετά την κρίση με στόχο την τροφοδότηση της αγοράς θα μπορούσαν να αντισταθμίσουν σε μεγαλύτερο βαθμό τις διαταραχές.

Η παραπάνω προβληματική βρίσκει άμεση εφαρμογή και στην ελληνική περίπτωση όπου, ως γνωστόν, ισχύουν όλα τα παραπάνω ταυτόχρονα. Πιο συγκεκριμένα, η ελληνική οικονομία βρίσκεται στην πρώτη θέση ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ τόσο στον αριθμό των πολύ μικρών επιχειρήσεων όσο και στο μερίδιο που κατέχει ο τουρισμός στο ΑΕΠ της χώρας. Ταυτόχρονα, η συμμετοχή του δευτερογενούς τομέα βαίνει φθίνουσα, με τη βιομηχανική παραγωγή να μειώνεται κατά 12% μεταξύ του 2018-2019.

Στην χώρα το 97,3% των επιχειρήσεων είναι micro επιχειρήσεις (ή αυτοαπασχολούμενοι) με συμμετοχή στο 57,1% στη συνολική απασχόληση (Διάγραμμα 1) και 22,7% στην συνολική προστιθέμενη αξία. Οι μικρές επιχειρήσεις βγήκαν από την χρηματοπιστωτική κρίση πιο αδύναμες, με μεγάλη δυσκολία πρόσβασης σε κεφάλαια κίνησης, αυξημένες φορολογικές υποχρεώσεις και μια αγορά με περιορισμένη εσωτερική ζήτηση. Όλα τα παραπάνω σε συνδυασμό με το ύψος του ιδιωτικού χρέους το οποίο στην Ελλάδα είναι (αρκετά) πάνω από το 100% του ΑΕΠ (226 δις ευρώ) καθιστούν την επόμενη ημέρα θολή.

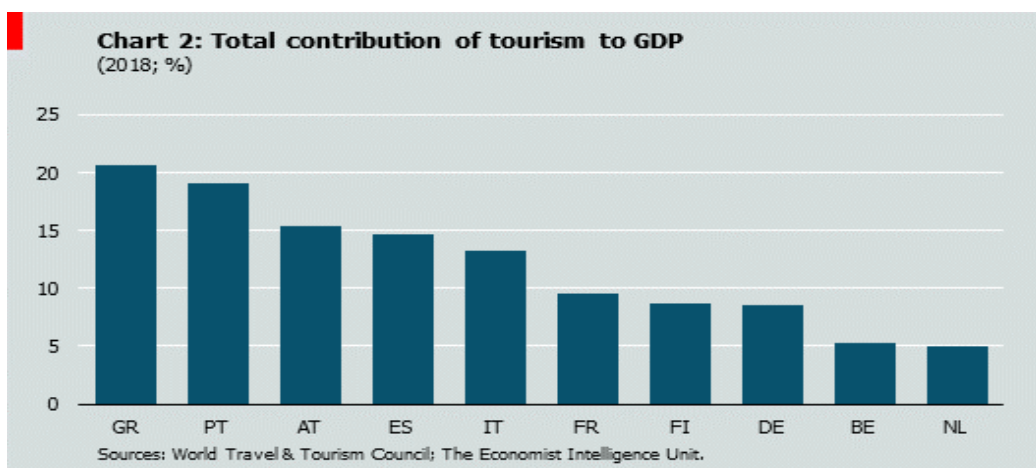
Ταυτόχρονα με την παραπάνω διαπίστωση, έρχεται να προστεθεί και η εξαιρετικά υψηλή συμμετοχή του τουρισμού στο ΑΕΠ που αγγίζει το 20% περίπου (Διάγραμμα 2). Ειδικά στην Ελλάδα οι απώλειες μόνο για το τρίμηνο Μάρτιος-Μάιος θα είναι πάνω από 2,17 δις.

Διάγραμμα 1 : Συνεισφορά των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων στην απασχόληση στον μη χρηματοπιστωτικό τομέα (2016, %)

*Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, The Economist Intelligence Unit

Διάγραμμα 2 : Συνολική συνεισφορά του τουρισμού στο ΑΕΠ (2018, %)

* Πηγή : Παγκόσμιο Ταξιδιωτικό και Τουριστικό Συμβούλιο, The Economist Intelligence Unit

Η παραπάνω εικόνα φαντάζει «γκρίζα» τόσο από την οπτική των επιπτώσεων για την ελληνική οικονομία όσο και αναφορικά με το μέλλον των πολύ μικρών επιχειρήσεων, αλλά, και του «όλου αστερισμού της μικρής επιχειρηματικότητας» γύρω από τον τουριστικό τομέα και βεβαίως για τον τουριστικό τομέα. Ο κίνδυνος για εκτίναξη της ανεργίας όχι μόνο των μισθωτών αλλά και των μικρών επιχειρηματιών είναι μεγάλος. Οι φόβοι ότι πολλές μικρές επιχειρήσεις ενδεχομένως να μην ξανά-ανοίξουν είναι απολύτως βάσιμοι. Οι παρενέργειες θα είναι πολλαπλάσιες αφού θα θιγούν περιοχές όπως η επαγγελματική στέγη και τα εισοδήματα που της αναλογούν

(σε καθεστώς ενοικίου περίπου το 70%), το ιδιωτικό χρέος, ο κοινωνικός ιστός των πόλεων, το ασφαλιστικό σύστημα και τα δημόσια έσοδα. Συγχρόνως θα αμφισβητηθεί και το αναπτυξιακό μοντέλο που διαχρονικά έχει επενδύσει στον τουρισμό που μάλλον φαίνεται ότι δεν έχει τα χαρακτηριστικά της βαριάς βιομηχανίας.

Στο πλαίσιο αυτό, η παρέμβαση του κράτους θα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να ενισχύσει τα δομικά γνωρίσματα της ελληνικής οικονομίας. Θα πρέπει ωστόσο να επαναπροσδιορίσει και την αναπτυξιακή στρατηγική της χώρας. Η μικρή και μεσαία επιχειρηματικότητα, ιστορικός πυλώνας οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής συνοχής, θα πρέπει να υποστηριχθεί μετά από μια δεκαετία ύφεσης ώστε να προσαρμοστεί όχι μόνο στις βραχυπρόθεσμες προκλήσεις αλλά και να βρει τον ρόλο και τον χώρο της στην αναγκαία και επείγουσα οικονομική ανασυγκρότηση της κοινωνίας μας. Μιας ανασυγκρότησης που φυσικά θα πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη της τις συνέπειες/μαθήματα από την κρίση της πανδημίας. Μιας ανασυγκρότησης που θα ξεκαθαρίζει με τους λογαριασμούς της με τις ευκολίες που παρελθόντος και θα αξιοποιεί τις δυνατότητες της του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού στο πλαίσιο που διαμορφώνει η δυναμική του διεθνούς περιβάλλοντος.